

Papi F. (red.) 1992 – Animal homing –
 Chapman & Hall, London, New York, Tokyo,
 ss. 390. [ISBN 0-412-36390-9]

„Animal homing” stanowi zbiór ośmiu artykułów przeglądowych, napisanych z myślą o przybliżeniu czytelnikowi współczesnej wiedzy na temat orientacji zwierząt w przestrzeni. W pierwszym z nich („Ogólne aspekty”) Floriano Papi wyjaśnia zakres pojęcia *homing* – jest to nie tylko umiejętność powrotu do „domu”, lecz przede wszystkim dotarcia do wszelkich miejsc będących obiektami zainteresowania osobnika, jak pokarm, ukrycia, partnerzy itp. – a także opisuje najczęściej stosowane metody badań i testowane hipotezy.

Siedem następnich artykułów zawiera przegląd badań w wybranych grupach systematycznych: bezkręgowców z pominięciem stawonogów (autor: Guido Chelazzi), stawonogów (Rüdiger Wehner), ryb (Thomas P. Quinn i Andrew H. Dittman), płazów (Ulrich Sinsch), gadów (Guido Chelazzi), ptaków (Floriano Papi i Hans Georg Wallraff) oraz ssaków (Jacques Bovet).

Podział według grup systematycznych znajduje zapewne uzasadnienie w tym, iż czytelnik może być zainteresowany metodami i specyfiką badań nad daną grupą. Jednakże, zwłaszcza wobec powtarzania się podobnych (często identycznych) hipotez badawczych w każdej z omawianych grup (np. hipotezy orientacji według położenia słońca, tworzenia w pamięci analogu mapy charakterystycznych punktów terenu czy też zapamiętywania przebytych odległości i zmian kierunku), bardziej klarowny wydaje się podział materiału eksperymentalnego i obserwacyjnego zgodny z rozpatrywanymi mechanizmami i hipotezami, a ilustrowany przykładami zaczerpniętymi z poszczególnych grup taksonomicznych. Wartość merytoryczna poszczególnych artykułów jest różna, co w znacznej mierze należy przypisać faktowi różnej popularności poszczególnych organizmów jako obiektów badań nad orientacją w przestrzeni. Warto też zauważyć odmienne postawy autorów poszczególnych artykułów: od optymistycznej – czy wręcz entuzjastycznej – do wysoce krytycznej wobec możliwości weryfikacji stawianych tez.

Ogromną przyjemność sprawili mi autorzy artykułów poświęconych płazom i ssakom – dostrzegłem tu zarówno krytycyzm podejścia do wyników eksperymentalnych i obserwacyjnych, jak i ekologiczną interpretację tych wyników. Przykładem ekologicznego podejścia do problemu orientacji przestrzennej niech będzie fragment z artykułu U. Sinscha o płazach: *„Płazy zależne od zasobów położonych w różnych miejscach migrują pomiędzy schronieniami, miejscami, w których odbywa się hibernacja, rozród i zdobywanie pożywienia. Odszukiwaniu zasobów służą w zasadzie dwie strategie: przypadkowego poszukiwania i kierunkowych przemieszczeń do zasobów o lokalizacji poznanej podczas wcześniejszych wycieczek. Z obiema strategiami związane są koszty w postaci czasu, energii i ryzyka śmierci. Strategia losowego poszukiwania jest typowa dla form młodocianych, nie znających jeszcze lokalizacji zasobów. Rozpraszają się one wokół miejsca urodzenia i osiedlają w sprzyjających biotopach. Osobniki dorosłe, które znają lokalne rozmieszczenie zasobów, mogą stosować obie wymienione strategie. Jeśli kierunkowe przemieszczenia stowarzyszone są z niższym kosztem niż losowe, to presja selekcyjna będzie sprzyjać tym pierwszym.”* Autor przedstawia tu hipotezę integrującą w sensowną całość czynniki środowiskowe, demograficzne i procesy nabywania znajomości terenu – uczenia się – z końcowym efektem w postaci określonego behawioru osobnika w przestrzeni.

Niestety, autorzy niektórych artykułów dalecy byli od tak pełnego przedstawiania problematyki orientacji przestrzennej zwierząt. Czasem chciałbym nawet zadać pytanie: w ilu przypadkach zachowanie osobnika potwierdzało stawianą tezę, a w ilu było z nią sprzeczne? Tego rodzaju statystykę można zapewne otrzymać sięgając do prac źródłowych. Niewątpliwą zaletą recenzowanej książki są obszerne spisy oryginalnych prac, zamieszczone przy każdym artykule. Tom artykułów pod redakcją F. Papiego stanowić może interesującą pozycję bibliograficzną dla wszystkich zainteresowanych

behawiorem osobnika w przestrzeni, jego przemieszczeniami czy też przywiązaniem do określonego miejsca – arealu osobniczego.

Leszek Grüm